

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหาที่จะทำการวิจัย

พุทธศาสนาเถรวาทมีหลักคำสอนที่ยืนยันในกฎแห่งกรรม จึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาที่เป็นกรรมวาที¹ เพราะมีทัศนะว่ามนุษย์แต่ละคนจะประสบความสุขความเจริญหรือความทุกข์ ความเดือดร้อนก็ย่อมมาจากการกระทำของบุคคลนั้น ประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตหรือผลที่บุคคลได้รับจึงขึ้นอยู่กับเหตุที่ตนเคยกระทำไว้ ไม่ใช่เกิดจากการดลบันดาลของเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกับผลของกรรมจึงเป็นไปในลักษณะของเหตุและผลที่ถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเกิดขึ้นและเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันจะเกิดขึ้นโดยลำพังหรือไม่มีเหตุไม่ได้ หลักกรรมจึงเป็นคำสอนสำคัญในพุทธศาสนาเพราะอธิบายถึงความรับผิดชอบในผลการกระทำของตนอันทำให้มนุษย์สนใจที่จะทำความดีละเว้นความชั่วเพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์ความเดือดร้อนและเพื่อประสบกับประโยชน์สุขในภายภาคหน้า

แม้หลักกรรมมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง แต่ชาวพุทธบางกลุ่มยังมีความคลาดเคลื่อนสับสนในธรรมข้อนี้ เพราะการกระทำบางอย่างอันเป็นเหตุยังไม่ส่งผลในช่วงชีวิตปัจจุบันของผู้กระทำแต่ไปส่งผลในชาติภพอื่นซึ่งมนุษย์โดยทั่วไปไม่อาจรู้เห็นและเข้าใจได้ ชาวพุทธกลุ่มนี้จึงไม่อาจใช้หลักกรรมอธิบายได้ว่าเหตุใดบุคคลบางคนจึงพบแต่ประสบการณ์เลวร้ายทั้งที่ทำความดีมาชั่วชีวิต แต่บุคคลบางคนกลับพบความสุขความเจริญทั้งที่

¹ โดยทั่วไปนิยมเรียกพุทธศาสนาเถรวาทว่า วิภังชวาที หมายถึง “ผู้กล่าวจำแนก” “ผู้แยกแยะพูด” แสดงถึงคุณลักษณะอย่างหนึ่งของพระพุทธรูปเจ้า เพราะทรงแสดงธรรมแยกแยะ แจกแจงออกไปให้เห็นว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจากส่วนประกอบย่อยมารวมกัน เช่น แยกนามรูป ออกเป็นขั้น 5 อายตนะ 12 เป็นต้น สิ่งทั้งหลายมีด้านที่เป็นคุณและเป็นโทษเช่นไร การกระทำนั้น ๆ มีแง่ถูกและผิดอย่างไร เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจสิ่งนั้นเรื่องนั้นอย่างชัดเจน มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่มองเพียงด้านเดียวแล้วยึดติดในทิวทัศน์อันทำให้ไม่เข้าถึงความจริงแท้ตามสภาวะ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), น. 278.

กระทำชั่วมาโดยตลอด เมื่อมองไม่เห็นความเป็นเหตุและผลในการกระทำของสัตว์ทั้งหลายและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับพวกเขาเหล่านั้น ชาวพุทธกลุ่มนี้ก็เกิดความคลางแคลงสงสัยและอาจนำไปสู่การปฏิเสธความเชื่อเรื่องกรรมจนกลายเป็นมิจฉาทิฐิโดยเห็นว่าไม่มีผลแห่งกรรมดีกรรมชั่ว มนุษย์ย่อมสามารถกระทำทุกสิ่งได้ตามใจปรารถนาโดยไม่ต้องคำนึงถึงบาปบุญคุณโทษ เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมทางศีลธรรมและความยุ่งเหยิงสับสนของสภาพบ้านเมืองและสังคม

แนวโน้มที่จะปฏิเสธกฎแห่งกรรม (กรรมนิยาม) แม้จะมีปรากฏอยู่บ้าง แต่ความเชื่อที่แพร่หลายกว่ากลับเป็นไปในลักษณะที่ตรงกันข้ามกันอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ชาวพุทธบางกลุ่มกลับเชื่อว่าปรากฏการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตล้วนแล้วแต่เป็นไปตามเหตุที่กระทำมาในอดีตทั้งสิ้น ชีวิตทุกชีวิตจึงถูกกำหนดโดยกรรมเก่าของตนมาตั้งแต่ต้น สิ่งใดจะต้องเกิดขึ้นก็ย่อมต้องเป็นไปตามนั้นไม่มีทางหลีกเลี่ยงแก้ไขได้ ความคิดเช่นนี้แม้ทำให้มนุษย์ที่ได้รับความทุกข์สามารถปลงใจกับสภาพชีวิตของตนได้ แต่ก็ก่อให้เกิดความท้อแท้ทอดอาลัยที่จะปรับปรุงตนซึ่งผิดเพี้ยนไปจากหลักพระพุทธศาสนาที่สอนให้มนุษย์มีความพยายามในการทำความดีเพื่อพัฒนาตนจนสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ในที่สุด

แม้ชาวพุทธผู้ที่มีความเห็นอยู่ตรงกลางระหว่างแนวคิดทั้งสองดังกล่าวมาแล้วนี้ คือเป็นผู้ที่มีความเชื่อในความเป็นเหตุและผลของกฎแห่งกรรม แต่ไม่ได้เห็นว่ากรรมเก่ากำหนดความเป็นไปของชีวิตได้ทุกอย่างโดยไม่มีทางแก้ไข ก็ยังอาจมีความเข้าใจในเรื่องหลักกรรมคลาดเคลื่อนไปได้เช่นกัน เพราะปรากฏว่าชาวพุทธกลุ่มนี้บางคนก็ชอบทำบุญเพื่อแก้กรรม โดยเชื่อว่าถ้าประกอบกุศลกรรมชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจง ก็ย่อมไม่ต้องรับผลแห่งอกุศลกรรมบางอย่างที่ตนเคยกระทำไว้ ส่วนผู้รับผลแห่งการกระทำดีหรือการกระทำชั่วของตนในอดีต ก็คือวิญญาณเดิมที่ไปบังเกิดในร่างใหม่ภพใหม่เมื่อชีวิตในภพภูมิเดิมสิ้นสุดลง

ทัศนะเช่นนี้แม้สะท้อนให้เห็นถึงหลักคำสอนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกรรมในอดีตกับผลในปัจจุบันและกรรมในปัจจุบันกับผลในอนาคตรวมถึงความรับผิดชอบในการกระทำของมนุษย์ไม่ว่าดีหรือชั่ว แต่ก็ยังมีความเบี่ยงเบนไปจากหลักคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาเพราะความเชื่อเรื่องวิญญาณเดิมมารับผลการกระทำของตนในอนาคตย่อมทำให้เห็นได้ว่าวิญญาณเป็นสิ่งคงที่ไม่แปรเปลี่ยนซึ่งขัดแย้งกับกฎไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท นอกจากนี้การทำความดีเพื่อแก้กรรมก็เท่ากับเชื่อว่าการทำชั่วในอดีตจะไม่ส่งผลมาในอนาคต เพราะได้ทำความดีในปัจจุบันมาลบล้างผลที่จะปรากฏขึ้นเสียแล้ว กรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถกระทำขึ้นมาเพื่อชดเชยกันได้โดยไม่ขาดตกบกพร่องเหมือนการบวกลบตัวเลขเพื่อให้ผลลัพธ์กลายเป็นศูนย์

ความคลาดเคลื่อนจากหลักคำสอนที่ถูกต้องดังกล่าวมาแล้วนี้อาจเกิดขึ้นเพราะการ แสดงถึงกรรมและผลของกรรมมักเป็นไปโดยความเป็นสมมุติบัญญัติ กล่าวคือ เป็นการแสดงถึง เหตุและผลในการกระทำโดยมีบุคคลตัวตนในสภาพของสมมุติสัจจะและยังมีการกล่าวถึงเหตุ บางอย่างที่กระทำในปัจจุบันอันทำให้บุคคลนั้นไม่ต้องรับผลแห่งการกระทำบางอย่างในอดีต เมื่อ ชาวพุทธบางกลุ่มศึกษาหลักกรรมโดยมุ่งมองแต่ประเด็นที่ตนต้องการ จึงทำให้ไม่สามารถเข้าใจ นัยของคำสอนได้อย่างถ่องแท้

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์หลักกรรมในแง่พระอภิธรรมโดยการนำเอา ปรมัตถธรรมอันเป็นสภาวะสัจจะมาอธิบายมุมมองต่างๆที่ยังคลาดเคลื่อนสับสนให้มีความชัดเจน ขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่ความหมาย การตีความว่าการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจัดอยู่ในกรรมชนิดใด กล่าวคือ เป็นกุศลกรรม อกุศลกรรม หรือไม่สามารถจัดเป็นกรรมชนิดใดได้เพราะเป็นเพียงวิบาก หรือผลจากเหตุในอดีตซึ่งมีอีกชื่อว่าเป็นอัพยากตกรรม นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ยังมุ่งศึกษา โดยเฉพาะในประเด็นความขัดแย้งที่นักวิชาการมีต่อคำสอนเรื่องกรรม 12 ในคัมภีร์พุทธศาสนา เถรวาท เพื่อให้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องกรรม 12 มีความชัดเจนมากขึ้นอันจะนำไปสู่การปฏิบัติตน ตามหลักกรรมในแนวทางที่ถูกต้อง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์หลักในการศึกษาวิเคราะห์หลักกรรม มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท โดยนำนัยแห่ง พระอภิธรรมมาวิเคราะห์และอธิบายทั้งในแง่ความหมาย เกณฑ์การตัดสินและการให้ผลของกรรม
2. เพื่อวิเคราะห์ความเข้าใจที่ผิดพลาดในหลักกรรม
3. เพื่อหาแนวทางการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหลักกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาคำสอนเรื่องหลักกรรมตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ของ พุทธศาสนาเถรวาทและหลักฐานข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยมุ่งวิเคราะห์ในประเด็นที่ยังเป็น ปัญหาต่อความเข้าใจในหลักกรรมของชาวพุทธ

ขอบเขตของการวิจัยจะครอบคลุมความหมาย เกณฑ์การตัดสินความเป็นกรรม การให้ผลของกรรม 12 ตามคัมภีร์ในพุทธศาสนาเถรวาทและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคลต่อ การให้ผลของกรรม โดยเน้นการวิเคราะห์ตามหลักเกณฑ์ของปรมัตถธรรม

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีลำดับ ขั้นตอนและวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และข้อเขียนในหนังสือ บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีแหล่งค้นคว้าข้อมูล คือสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและหอสมุด แห่งชาติ
2. นำข้อมูลที่ได้มาศึกษา วิเคราะห์ ตีความและหาข้อวินิจฉัย
3. สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะแนวคิดที่เป็นประโยชน์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิเคราะห์หลักกรรมตามนัยพระอภิธรรม มี ดังต่อไปนี้

1. ทำให้เข้าใจความหมายและเกณฑ์การตัดสินของหลักกรรมในพุทธศาสนาเถรวาทอย่างชัดเจน
2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการให้ผลของกรรม 12 ที่ปรากฏใน คัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
3. ทำให้จัดความคลาดเคลื่อนสับสนในหลักกรรมอันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติ ตนในแนวทางที่ถูกต้อง